

Integralna avtoričina različica članka »Rektorji postajajo direktorji«.

Manca Erzetič (intervju za Večer, 10.11.2016, Melita Forstnerič Hanžek)

V: Zanima me, kaj četrtkovo glasovanje v odboru za visoko šolstvo pomeni za slovenščino na univerzi?

O: Četrtkovo glasovanje pomeni umik 1. člena Predloga o spremembah in dopolnitvah Zakona o visokem šolstvu, kar *zakonsko* zagotavlja, da učni jezik visokošolskih programov na univerzah, ki so v celoti ali delno financirane z davkoplačevalskim denarjem, ostaja slovenski jezik. In to brez predvidenih novih podčlenov, ki bi sekundarilizali ali zakonsko prilagajali pravico, zapisano tudi v 11. členu Ustave RS. Večkrat se je kritikom Predloga zakona očitalo, da smo proti internacionalizaciji in zapiramo visokošolski prostor, kar je absolutna neresnica. Smo za odprtost univerz, ampak ne na način, kot jo predlaga šolska ministrica. Eno je govoriti o tem, da gostujoči profesor iz Nemčije predava slovenskim, hrvaškim, češkim študentom v angleščini ali pa slovenski profesor predava slovenskim, španskim, angleškim študentom v tujem jeziku, če tuji študentje slovenščine ne znajo, povsem nekaj drugega pa je *zakonska določba*, da »mora« profesor predavati v tujem jeziku. Mnenja o tem si lahko preberete na spletnem portalu »Za govor slovenščine« (op. <http://www.zagovor-slovenscine.si/>). Več kot evidentno je, da praksa ne izpodbija ideje odprtosti in internacionalizacije, pač pa, da je imel Predlog zakona druge namere pridobivanja javnih sredstev za izvajanje visokošolskih programov.

Ministrica za izobraževanje, znanost in šport je pravzaprav odprla Pandorino skrinjico. Iz nje se bo od sedaj naprej pokazalo vse to, kar se je doslej prikrivalo. Soočiti se bomo morali s problemi t.i. »skrbi za slovenski jezik«, »večje kakovosti študija«, »urejanja pristojnosti akreditacij v imenu t.i. večje avtonomije univerz« itd., kajti zgolj umik 1. člena vsega omenjenega ni (raz)rešil. Pomen slovenščine na univerzi je zapadel v neko čudno samoumevnost, za katero se zdi, da kolikor se slovenščino kot učni jezik v določenih okoliščinah nadomesti ali prilagodi tujim jezikom, z njo ne bo nič drugače. Bom direktna: rektorjem slovenskih univerz očitno ni mar za slovenščino, če dobro premislimo njihove izjave iz seje, kakorkoli že leporečijo, češ da ne počnejo ničesar »proti« slovenskemu jeziku, da si prizadevajo za njegov razvoj itd. Ljubljanski, ki je »milejši« med preostalimi, po eni strani predstavlja svojo univerzo kot kvalitetno in znanstveno najuspešnejšo slovensko izobraževalno institucijo, po drugi strani pa zatrjuje, da so *napredni tokovi znanosti v tujini, da bodo naše univerze izginile z zemljevidov univerz v Evropi, da zanje ne bo zanimanja v tujini, da se dijaki po končani srednji šoli vpisujejo na tuje univerze, da nismo »dovolj zanimivi« za tuje študente, da se zapiramo, da za tri tuje študente ne more izvajati celotnega programa v angleškem jeziku in je zato primernejše, če naše priključi skupini v katerem se poučuje v angleščini, da je dobro, če se naši študentje »soočijo« z izkušnjami tujih študentov, da se bodo lažje vklopili na delovnih mestih, ko bodo kot diplomantje iskali delo v tujini, da bodo nesocializirani, neusposobljeni za delo v mednarodnem okolju, kjer dela danes tri četrtine ekonomije, da drugače ne bomo uspeli itd.* Poglejte, slovenske univerze ne bodo ne ostale ne izginile iz zemljevida Evrope, če ne bomo uvedli angleščine kot učnega jezika na

visokošolskih programih, zanimivi ne bomo zato, ker bo angleščina učni jezik, pa tudi o zaprtosti ne moremo govoriti, če ohranimo slovenščino kot učni jezik, saj to ne omejuje vpisa tujih študentov, - tu se omenja zaostalost na področju študentskih izmenjav, na spletni strani UL pa se objavlja mednarodna priznanja prav v okviru Erasmus (npr. StudyPortal Awards idr.) -, poleg tega pa so se, sodeč po kriterijih za vpis na najbolj zaželene fakultete, tudi letošnji najboljši maturantje večinoma vpisali na slovenske univerze – toliko o »begu dijaških možganov« v tujino. Glede "soočanja in socializiranja" slovenskih študentov s pomočjo tujih študentov pa močno dvomim, da bi Slovak in Slovenec ustanovila vrhunsko mednarodno podjetje ravno v predavalnici na FDV ali EF, zato ker sta se po naključju znašla na primerljivem študijskem programu z angleščino kot učnim jezikom. Posplošujem, ker nimava časa, da bi podala primere iz posamičnih strok. Zdi se, da rektorji postajajo direktorji in si predstavljajo univerzo kot svoje podjetje, ki je najlažje obvladljivo, ko je privatizirano. Univerze pa so soudeležene v javni sferi, čeprav si nekateri prizadevajo za drugačen status letih, in niso namenjene pred-vsem ekonomski distribuciji. Celotnega visokega šolstva ni moč podvreči Gospodarskemu inženiringu na UNG, Ekonomski-poslovni fakulteti na UM, Managementu na UP ali Ekonomski fakulteti na UL. Vem, imam ogromno pripomb na rektorska stališča, a njihove poteze niso usklajene z etičnimi načeli univerz v dobrobit širšega družbenega razvoja in kulture v Sloveniji (ne le slovenske), vendar jih kot posameznike spoštujem vsekakor bolj od vseh tistih, ki jim ploskajo in se z njimi slepo strinjajo. In to je bil tudi eden od problemov četrtkove seje. Ne prisluhne se argumentom, ne diskutira se s stališči tega posameznika, ne bere se člankov ... skratka, zdi se, da imajo seje v parlamentu samo ta namen, da se »o(d)pravijo«. Če že, se upošteva le inštitucijo. Moj namen ni, da nastopam v imenu raziskovalke iz inštituta, da predstavim stališča kot doktorandka, da reagiram na nekaj kot magistra profesorica tega in onega ... to nima pomena. Pomenskost zadeva posameznikovo mnenje, ki je strokovno argumentirano, etično naravnano, družbeno in kulturno koristno. Zdi se, da parlamentarne stranke in celotni vrh politike jemlje situacijo družbe na dveh osnovah: ali si »v« instituciji ali si »zunaj«. To pa vodi v propad vsakršnega demokratičnega obvladovanja situacij, s katerimi se vsakodnevno soočamo tudi na področju kulture, jezika in univerz. Če človeka institucionaliziramo, ga postavimo v vlogo funkcioniranja namesto delovanja. Razliko med »človekom, ki funkcionira« in »človekom, ki deluje«, pa naj premisli vsak pri sebi.

V: Razprava je prinesla celo vrsto skrb zbujujočih razmišljanj pristašev internacionalizacije slovenske univerze. Denimo dr. Zavrtanik je dejal, da slovenske univerze spreminjamo v univerze za slovenščino. Kako ste vi osebno doživljali današnjo debato?

O: Bom posredno odgovorila z vprašanjem: vas je 22. seja Odbora za izobraževanje, znanost, šport in mladino bolj spominjala na »razpravo« ali »predstavo«?

Rektorji slovenskih univerz so zagovarjali vse mogoče argumente proti uporabi slovenščine, medtem ko so angleščino predstavljali za alfo in omega mednarodnega napredka. Se vam ne zdi sporno, da rektorji izkazujejo mnenje, da bomo »univerzitetno propadli«, če ne bomo slovenščine podredili drugim jezikom? Mar ni čudno, da izkazujejo argumente proti slovenščini, ne pa za slovenščino? Sprašujem se, kaj sploh zagovarjajo s tem: da bomo s

slovenščino globalizacijsko izpadli? Če nismo pod totalitarizmi, potem tudi danes ne bomo. To pa ne pomeni, da se nismo sami postavili na rob nekega drugega propada. Namreč, če rektorji sestavijo Rektorsko konferenco in menijo, da je slovenščina ovira za globalizacijski razvoj, v kolikor ne *zakonsko* uvedemo angleščine kot učnega jezika na visokošolskih programih, potem drvimo s »krmarji« na čelu v jezikovni in družbeno-kulturni razkroj za katerega ne bomo mogli obtožiti nobenega totalitarista, temveč samo napačno razumevanje demokratičnih idej, izkoriščenih za upravljalno privatizacijo javnega šolstva. Ustavno določena pravica, kamor sodi tudi pravica do jezika, ni nekaj, kar se da prikrojiti privatnemu interesu. Na primer, ko vzamete v roke farmacevtsko škatlico je vedno zapisano navodilo za uporabo v slovenskem jeziku, pri čemer se verjetno strinjamo, da si ne predstavljamo napisov zgolj v proizvajalčevem jeziku. Ko pa se pogovarjamo o perečem vprašanju iz novele zakona, se ta ista ustavna pravica jemlje popolnoma neresno. Ne glede na to, da je Pravno zakonodajna služba RS podala negativno mnenje glede zakonskega predloga, je ministrica kljub vsemu na koncu uspela uveljaviti novelo zakona. No, kot sem vas vprašala na začetku; presodite, ali je bila to razprava ali predstava ...

V: Debata je bila vnovič izrazito polarizirana in ni videti konsenza ...

O: Zgleda že tako: na enem so tisti, ki želijo izobraževanje spremeniti v podjetje vplivnih skupin in kanalizacijo finančnih sredstev, - mimogrede, še preden se je Predlog zakona ovrednotil kot sprejemljiv ali ne, je bila na povsem avtokratski način že objavljena strategija internacionalizacije, kar vam tudi nekaj pove o ministričinem spoštovanju in zanimanju za javno mnenje -, na drugem pa tisti, ki želimo izobraževanje dvigniti na raven, ki bo doprinesla kritične znanstvene, kulturne in izobraževalne poglede. Počakajmo, stvar se je šele ogrela (smeh). Opažam nekaj bolj zanimivega. Kljub temu, da so nas predlagatelji novele zakona in RK RS želeli polarizirati po družboslovnih ali humanističnih in naravoslovnih ali tehničnih strokah, jim to v večji meri ni uspelo. Odkrito podpiram uveljavljanje znanosti in univerze v mednarodnem prostoru in s predstavniki tehnično-naravoslovnih strok smo razpravljali o mnogih skupnih problemih (eden izmed njih je tudi primanjkovalje strokovnih visokošolskih učbenikov). Na interdisciplinarnih področjih smo drug drugemu nepogrešljivi. Prof. dr. Andreja Žele, avtorica peticije *Za vsestranski razvoj slovenskega jezika*, je mnogokrat opozorila na zatečeno stanje, ki že desetletja obvladuje slovenski prostor in tudi predstavila trenutno jezikovno situacijo ter probleme glede vzdrževanja in razvijanja večfunkcijskosti slovenščine itd. Pa mislite, da so predlagatelji novele vzeli v premislek mnenje ene najodličnejših jezikoslovc današnjega časa tako na Slovenskem kot v tujini, katere mnenje bi moralo imeti veljavo, ne le zato, ker prihaja iz te specifične stroke, ampak, ker je to strokovno mnenje relevantno po sebi?!

Če ste poslušali sejo, ste gotovo zasledili, kaj je pravzaprav povedal rektor kopske univerze: *da imajo zelo malo študentov slovenistike (od dva do tri na leto), a da bo ta študij obstajal, dokler bo on rektor, saj, če imajo študij italijanistike, mora obstajati tudi slovenistika. Tako da se vsekakor skrbi na univerzi tudi za slovenski jezik.* Slovenistike po rektorjevem videnju ni potrebno vzdrževati zato, ker bi slovenski jezik kot tak sam po sebi bil vreden preučevanja, marveč ker imajo na Italijanistiki večje število vpisanih in »se spodobi«, da se na tem geografskem področju nekako »obravnavava« tudi slovenski jezik. Podobno stališče je v

intervjuju za *Mladino* podal tudi direktor novogoriške univerze. Mednarodne uspešnosti gotovo ne moremo izkazovati tako, da narodni jezik postavimo v podrejen položaj, za kar pa obstaja vrsta pokazateljev (npr. metodologija vrednotenja znanstvenih dosežkov s strani ARRS). Se vam zdi primerno, da bi bili še izdatneje financirani programi, ki se zaradi tega, da pridobijo finančna sredstva, dokazujejo kot mednarodni, sklepajo pogodbe na vseh koncih in kraji sveta, zato da prikazujejo to kot mednarodno uspešnost, pri čemer pa vse skupaj ostaja zgolj na papirju?

V: Kako bo sedaj naprej? Boste v okviru Inštituta Nove revije nadaljevali z aktivnostmi?

O: Vsekakor bomo nadaljevali z aktivnosti tako v domačem kot mednarodnem družbenem prostoru. Pripravljamo kar nekaj diskusijskih srečanj, pravkar pišem dva članka na »ogreto« temo. Trčili smo na družbeni problem, ki je bil na področju znanosti, kulture in izobraževanja dolgo časa zakrit. Opozoriti velja, da je upadel delež kvalitetnih družbeno-kritičnih in kulturnih revij. Ko bodo aktualni problemi visokega šolstva naleteli na ustrezen družbeni odjek, se bo tudi zdaj uzurpirani problem slovenščine javil sam po sebi na način, ki ga opredeljuje relevantna družbena komunikacija in ne diskomunikacija.

V: Kaj mislite z diskomunikacijo?

O: Kritike novele zakona so večkrat pisno označevali z raznimi »ponesrečenimi« prispodobami (»kulturalisti«, »posebno privzdignjeni pisatelji«, »slavisti, te zaprašene sence minulih časov«, tisti, ki »nimajo pametnejšega dela, kot da se ubadajo z aspekti oslove sence«, »teater zombijev iz 19. stoletja«, »ksenofobi« ipd.), pogosto pa se je pogovorno uporabila kar oznaka »nacionalisti«. Tudi med parlamentarno razpravo ni bilo nič drugače. Ko je poslanec Gorenak v izogib sprenevedanju glede javne rabe slovenščine navedel ustrezni jezikovni člen iz Ustave RS in dejal "*V Sloveniji se govori slovensko. Pika. Amen. Konec*", mu je poslanec Matić repliciral z aluzijo na znano fašistično parolo, kar je žaljivo do marsikoga, ki si je za visoko ceno prizadeval za slovenski jezik (npr. Boris Pahor). Ampak, ker je to povedal na »suhoparen« način, ni v tem nihče zaznal problema. Predsedujoča seji Bon Klanjškova je očitno zaznala večji problem v tem, da sem v repliki z ostrejšim tonom želela posredno opozoriti na sovpadanje interesov dveh predstavnikov UNG, ko gre za status tamkajšnje Slovenistike, na kar je reagirala s t.i. »odvzemom besede«. S takšnimi potezami se ni dopustilo razgrniti smisla tistega, kar pa je povezano s problemi, ki preostajajo tudi po odpravi tega člena in sem jih uvodoma že omenila. V posmeh četrtkovi razpravi lahko štejem tudi najnovejše, očitno samopromocijsko vabilo NZVS na konferenco o odprti znanosti v Evropskem raziskovalnem prostoru, kjer je zabeleženo, da prevajanje iz angleškega v slovenski jezik ne bo zagotovljeno. Adriano Fabris bi dejal, *da ni dovolj zgolj komunicirati, potrebno je dobro komunicirati*. Od kje izvira tisto *dobro* pa mora ugotoviti vsak posameznik po-sebi.